

Sisäministeriö

VN/6121/2021-SM-25

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Varsinais-Suomen pelastuslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua valmistelussa olevasta lakiluonnoksesta ja toteaa kantanaan seuraavaa:

Käsitteet

Luonnoksessa esitetään lisättäväksi lain 2 §:ään hätäkeskustoiminnan määritelmä. Hätäkeskustoiminnalla tarkoitettaisiin esityksen mukaan *"hätäkeskuspalveluja ja siihen liittyvää pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien tehtävien hoitamista."* Hätäkeskustoiminnan määritelmän lisääminen on kannatettavaa, mutta esitysluonnoksen määritelmä on epäselvä. Määritelmän hätäkeskuspalveluita koskeva (Hätäkeskuslaitoksen) osuus on selkeä, mutta muiden toimialojen hätäkeskustoiminnan piiriin kuuluvien tehtävien määrittely on epätarkka. Epäselväksi jää esimerkiksi määritelmän *"välittömien tehtävien hoitamisen"* suhde pelastuslain 2 a §:n mukaiseen pelastustoimintaan. Määritelmän tarkentaminen on keskeistä, sillä hätäkeskustoiminta -käsitteellä määritellään myös henkilötietojen käsittelyoikeus- ja tarkoitus. Pelastuslaitos esittää, että hätäkeskustoiminnan määrittelyssä viitattaisiin kunkin toimialan omaan lainsäädäntöön, pelastustoimen osalta esimerkiksi pelastuslain 2 a §:n mukaisiin pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun.

Pelastuslaitos kannattaa oma-aloitteisen tehtävän määrittelyä. Oma-aloitteisen tehtävän määritelmä mahdollistaa tarvittaessa myös pelastustoimen sellaisten tehtävien kirjaamisen hätäkeskustietojärjestelmään, jotka eivät ole pelastustoimintaa tai kiireellistä virka-apua, mutta joissa käytetään hätäkeskustoimintaa varten hätäkeskustietojärjestelmässä olevia resursseja. Pelastuslaitos toteaa kuitenkin, että viranomaisen oma-aloitteisen tehtävän määritelmä pitää lain valmistelussa vielä tarkentaa, koska sen merkitys ja sisältö saattaa vaihdella eri viranomaisen omassa toiminnassa.

Rekisterinpito ja henkilötietojen käsittely

Pelastuslaitos katsoo hyväksi, että hätäkeskustietojärjestelmä sekä siihen liittyvä henkilörekisterinpito erotetaan toisistaan. Voimassa oleva lainsäädäntö on aiheuttanut tulkintaepäselvyyksiä siitä, milloin on kyse tietojärjestelmästä ja milloin henkilötietojen käsittelystä.

Luonnoksessa mainitaan, että jatkossa rekisterinpitäjä on hyvinvointialue (ennen vuotta 2023 rekisterinpitäjä on kunta). Pelastuslaitos korostaa, että luonnoksessakin todettu rekisterinpitäminen on hyvinvointialueelle kohdennettu uusi tehtävä, joka edellyttää myös tarvittavien resurssien kohdentamisen hyvinvointialueelle. Hätäilmoitusten läpikäyminen ja salassapitoperusteiden arviointi mahdollisissa tietopyyntötilanteissa on luonnoksessakin tunnistettu työlläksi tehtäväksi, joten se tulee huomioida rekisterinpidosta vastaavien hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Esitysluonnoksessa on kuvattu henkilötietojen käsittelytarkoitus epäselvästi. Luonnoksen nykytilan kuvaus -kohdassa (s. 31-32) on kuvattu hyvin henkilötietojen käsittelytarkoitusta ja -tarvetta pelastustoimessa (*"Hätäilmoitusten vastaanottaminen ja arviointi sekä hätäilmoituksen tai tehtävän välittäminen pelastustoimen antamien ohjeiden mukaisesti pelastuslaitokselle tai sen tehtäviä hoitavalle sopimuspalokunnalle. Tällä hetkellä hätäkeskustietojärjestelmässä pelastuslaitosten tehtävätiedot sisältävät vastaanotetun ilmoituksen lisäksi muun muassa tietoja, joita käytetään pelastustoimen tehtävien hoitamiseen eli pelastustoiminnan toteuttamiseen, tilannekuvan ylläpitoon ja seurantaan, raportointiin ja tilastointiin, valvontatehtäviä ja hallinnollisia tehtäviä varten, kuten laskutusta varten, pelastustoiminnan johtamiseen, väestönsuojelun toteuttamiseen, valmiuden ylläpitoon, palotutkintaan, paloilmoitinkohteisiin sekä automaattisiin sammuuslaitteistoihin liittyvien tietojen käsittelyyn, oman toiminnan seuraamiseen ja kehittämiseen ja työturvallisuustietojen hallintaan"*). Vastaavasti luonnoksessa on kuvattu hyvin poliisin henkilötietojen käsittelyn laajuus ja sen käyttötarkoitus hätäkeskustietojärjestelmässä (s. 62): *"poliisin on voitava käsitellä hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja poliisitehtävien operatiivisessa johtamisessa ja tilannekuvan ylläpitämisessä"*. Kuitenkin luonnoksen kohdassa 5.2.4 (Vaikutukset tietosuojaan) kuvataan henkilötietojen käsittelytarkoitus ainoastaan hätäkeskustoiminnan kannalta tarpeellisten tietojen käsittelyksi. Suppeasti esitystä tulkiten tietojen käsittelytarkoitus koskee ainoastaan tehtävän käsittelyä hätäkeskuslaitoksessa ja sen välittämistä vastuuviranomaiselle, ja esimerkiksi pelastusviranomaisen tilannekuvan ylläpito jää käsittelytarkoituksen määrittelyn ulkopuolelle.

Edellä kuvattu hätäkeskustoiminta -määritelmän epäselvyys sekä pelastusviranomaisen henkilötietojen käsittelytarkoituksen epäselvyys aiheuttavat toimivaltuusepäselvyyden, joka tulee näkemyksen mukaan korjata. Pelastusviranomaisella on esimerkiksi poliisin kanssa täysin yhtenevät tarpeet henkilötietojen käsittelylle esimerkiksi tilannekuvan ylläpitoon ja seurantaan liittyen (vrt. poliisin nykyinen hätäkeskustietojärjestelmän käyttö), ja laissa tulee yksiselitteisesti turvata pelastusviranomaiselle riittävät toimivaltuudet ja oikeudet. Luonnoksen kohdassa 6.1 (Yksi rekisterinpitäjä, s. 49) kuvataan aivan oikein, että *"Kaikki hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset tarvitsevat hätäkeskustoiminnassa käsiteltäviä tietoja myös esimerkiksi viranomaisen tehtävään liittyvään tilannekuvan ylläpitoon ja seurantaan, raportointiin ja tilastointiin, valvontaan, valmiuden ylläpitoon ja oman toiminnan seuraamiseen ja kehittämiseen."* Pelastuslaitos esittää hallituksen esitystä tarkennettavaksi siten, että tarpeen mukainen määrittely henkilötietojen käsittelytarkoitukseksi kirjataan lakiin yksiselitteisesti ilman tulkintaepäselvyyksiä, edellä kuvatussa laajuudessa. Määrittelyssä tulee lisäksi huomioida, että pelastusviranomaisella ei ole vastaavaa toisiokäyttöoikeutta henkilötietojen käsittelyyn kuin poliisilla ja Rajavartiolaitoksella. Näiltä osin myös pelastustoimen omaa henkilötietojen käsittelyn sääntelyä tulisi kehittää.

Pelastuslaitos toteaa yksityiskohtana, että luonnoksessa jää epäselväksi, missä tarkoituksessa ja minkä rekisterinpitäjän lukuun sisäministeriö käsittelee henkilötietoja hoitaessaan pelastuslain 23 § mukaista tehtävää (tiedot yksittäisestä meneillään olevasta onnettomuustilanteesta). Myös "yhteisrekisterinpitäjä" -termi on perusteltua määrittää tarkemmin.

Toiminta

Pelastuslain mukaan pelastustoimen järjestelyt tulee hoitaa normaaliaikana sekä valmiuslain mukaisten poikkeusolojen aikana. Näin ollen on perusteltua, että hätäkeskuslaitoksen toiminta on säädetty vastaavalla tavalla, jotta se kykenee suorittamaan tehtävänsä myös sekä suuronnettumuksien että poikkeusolojen aikana.

Perusteltua olisi huomioida, miten hätäkeskuslaitos toimii yhteistyössä hyvinvointialueille perustettavan tilanne- ja johtokeskusjärjestelmän kanssa.

Lainsäädännön valmistelussa on tarkoituksenmukaista varmistaa hätäkeskuslaitoksen ja hätäkeskusten kielellinen suorituskky asiakaspalvelussa. Lisäksi hätänumeron vikatilanteita varten on perusteltua määrittää sekä vastuutahot että koko prosessi, jotta kansalaisten yhteydenotto hätäkeskukseen ja viranomaisiin saadaan varmistettua myös häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana.

Hätäkeskukselle olisi perusteltua määrittää vastuu viranomaiskäytössään olevien viesti- ja IT -järjestelmien toimintakykyisyyden seuraamisesta. Erityinen vastuu-, valvonta- ja toimintavaatimus pitäisi kirjata niitä tilanteita varten, joissa havaitulla vikatilanteella on/ saattaa olla haittaavaa vaikutusta eri turvallisuusviranomaisten toiminnassa asiakaspalvelua toteuttaessaan.

Luonnokseen on kirjattu, että Hätäkeskuslaitos toimisi rekisterinpitäjänä tietojärjestelmä- ja verkkoliikennehäiriöihin liittyvien tietojen osalta. Pelastuslaitos esittää, että Hätäkeskuslaitokselle säädetäisiin velvollisuus informoida em. häiriöistä hätäkeskustoimintaan osallistuvia muita tahoja, koska havaituilla häiriötilanteilla on keskeinen vaikutus kaikkien tahojen toimintaan ja varautumistoimenpiteisiin.

Muut havainnot

Pelastuslaitos pitää hyvänä esityksen 14 §:n perusteluosan kuvausta siitä, että hätäkeskuslaitos voi jatkossakin hälyttää hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen meripelastustehtävään jo siinä vaiheessa, kun ilmoitusta vielä siirretään Rajavartiolaitokselle. Tämä prosessi nopeuttaa kansalaisen avunsaantia

Pelastuslaitos esittää, että esityksen 20 § mukaista viranomaisten tiedonsaantioikeutta tarkennetaan siten, että 4. momentin mukaiset tiedot tehtävän suorittamiseen osallistuvista yksiköistä kattaisi myös kyseisten yksiköiden sijoittautumista koskevat tiedot. Sijoittautumistiedolla on erityinen merkitys kenttätoiminnan tietojärjestelmien tarkoituksenmukaisen käytön näkökulmasta, sekä pelastusviranomaisen pelastuslain 35 § mukaisen yleisjohtamistehtävän toteuttamisessa.

Esitysluonnoksessa laiksi pelastuslain muuttamisesta 91 §:ssä pelastuslaitokselle jää epäselväksi, toimiiko tietojen luovuttajana edelleen hätäkeskus, vai tulisiko luovuttajana mainita henkilötietojen rekisterinpitäjä, esimerkiksi hyvinvointialue.

Hätäkeskus vastaa laatimiensa sopimusten mukaisesta toiminnasta ja vastuusta (esim. automaattisten paloilmoittimien liittymissopimukset). Sopimusten mukaisiin paloilmoitinautomatiikkaan liittyvien vikatilanteiden osalta on perusteltua, että hätäkeskuslaitos huolehtii vikatilanteen edellyttämästä vasteesta nykykäytännön sijaan. Nykykäytäntönä on, että sopimuksen mukaiseen paloilmoitinkohteen vikatilanteen tarkastukseen lähetetään pelastuslaitoksen pelastusyksikkö ilman, että asiasta on sovittu pelastuslaitoksen kanssa huomioiden myös hätäkeskuksen ja kiinteistön välinen sopimus.

Pelastuslaitos katsoo, että hätäpuhelu- yms. tallenteiden tiedonsaantioikeus esim. pelastustoimen palontutkinnan kansallisiin tarpeisiin oltava mahdollista myös tulevaisuudessa. Lainsäädännössä on mahdollistettava pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeus myös tilanteissa, joissa pelastusviranomainen antaa tukea esim. Ahvenanmaan palontutkintaa koskevissa tilanteissa.

Lisätietoja pelastuspäällikkö Juha Virto (juha.virto@turku.fi).

Jari Sainio
pelastusjohtaja

Juha Virto
pelastuspäällikkö